

VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
HỌC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI

NGUYỄN HỒNG QUANG

**ĐỜI SỐNG VĂN HÓA TINH THẦN
CỦA CỘNG ĐỒNG NGƯỜI VIỆT
Ở ĐÔNG BẮC THÁI LAN
(TRƯỜNG HỢP TỈNH SAKON NAKHON)**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ NHÂN HỌC

HÀ NỘI - 2013

**VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
HỌC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI**

NGUYỄN HỒNG QUANG

**ĐỜI SỐNG VĂN HÓA TINH THẦN
CỦA CỘNG ĐỒNG NGƯỜI VIỆT
Ở ĐÔNG BẮC THÁI LAN
(TRƯỜNG HỢP TỈNH SAKON NAKHON)**

Chuyên ngành: Nhân học Văn hóa

Mã số: 62 31 65 01

LUẬN ÁN TIẾN SĨ NHÂN HỌC

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC:

- 1. PGS. TS Ngô Văn Doanh**
- 2. PGS. TS Phạm Quang Hoan**

HÀ NỘI – 2013

MỤC LỤC

	Trang
MỞ ĐẦU	1
CHƯƠNG 1. TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU, CƠ SỞ LÝ THUYẾT, PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU, ĐỊA BÀN NGHIÊN CỨU	8
1.1. Tình hình nghiên cứu	8
<i>1.1.1. Tình hình nghiên cứu ở nước ngoài</i>	8
<i>1.1.2. Tình hình nghiên cứu ở trong nước</i>	12
1.2. Cơ sở lý thuyết	19
<i>1.2.1. Một số khái niệm</i>	19
<i>1.2.2. Các cách tiếp cận lý thuyết của đề tài</i>	22
<i>1.2.3. Phương pháp nghiên cứu</i>	29
1.3. Địa bàn nghiên cứu	30
<i>1.3.1. Vài nét về quá trình hình thành cộng đồng người Việt ở Đông Bắc Thái Lan</i>	32
<i>1.3.2. Khái quát về Cộng đồng người Việt ở tỉnh Sakon Nakhon</i>	36
<i>1.3.2.1 . Đôi nét về tỉnh Sakon Nakhon</i>	36
<i>1.3.2.2. Cộng đồng Người Việt ở tỉnh Sakon Nakhon</i>	37
CHƯƠNG 2. ĐỜI SỐNG VĂN HÓA TINH THẦN CỦA CỘNG ĐỒNG NGƯỜI VIỆT Ở TỈNH SAKON NAKHON HIỆN NAY	47
2.1. Sự hiện diện của văn hóa tinh thần	47
<i>2.1.1. Trong công trình công cộng</i>	47
<i>2.1.2. Trong trang trí nhà cửa</i>	50
<i>2.1.3. Trong trang phục</i>	54

2.1.4. <i>Trong ăn uống</i>	56
2.2. Giáo dục truyền thống, bảo tồn tiếng Việt	59
2.3. Việc thực hành các khía cạnh văn hoá tinh thần	64
2.3.1. <i>Phong tục hôn nhân</i>	64
2.3.2. <i>Phong tục tang ma</i>	72
2.3.3. <i>Các phong tục lễ tết trong năm</i>	76
2.3.4. <i>Tôn giáo tín ngưỡng</i>	80
2.3.4.1. <i>Phật giáo</i>	80
2.3.4.2. <i>Thiên chúa giáo</i>	81
2.3.4.3. <i>Tín ngưỡng thờ cúng ông bà tổ tiên và các anh hùng</i>	83
<i>dân tộc</i>	
2.4. Quan hệ ứng xử	84
2.4.1. <i>Trong gia đình và Cộng đồng</i>	85
2.4.2. <i>Với chính quyền Thái</i>	85
2.4.3. <i>Với người Thái địa phương</i>	87
2.4.4. <i>Với người Việt trong nước</i>	88
CHƯƠNG 3. BIẾN ĐỔI VÀ HỘI NHẬP VĂN HÓA CỦA CỘNG ĐỒNG NGƯỜI VIỆT Ở SAKON NAKHON	91
3.1. Về ngôn ngữ	93
3.2. Hội nhập với các phong tục của người Thái	99
3.2.1. <i>Về phong tục hôn nhân</i>	99
3.2.2. <i>Về phong tục tang ma</i>	105
3.2.3. <i>Phong tục tín ngưỡng tôn giáo</i>	110
3.3. Văn hóa ứng xử	112
3.4. Những nguyên nhân chính tác động đến quá trình biến đổi	116
văn hóa	
3.4.1. <i>Tác động của các chính sách Thái Lan</i>	116
3.4.2. <i>Yếu tố nội sinh (bên trong cộng đồng)</i>	120

3.4.3. <i>Yếu tố ngoại sinh (bên ngoài cộng đồng)</i>	123
3.4.4. <i>Tác động của toàn cầu hóa</i>	126
3.5. Một số so sánh về văn hóa tinh thần của Việt kiều Sakôn Nakhon với các tỉnh khác của Đông Bắc Thái Lan và ở Lào	127
CHƯƠNG 4. KẾT QUẢ VÀ BÀN LUẬN	132
KẾT LUẬN	145
<i>Một số kiến nghị</i>	149
<i>Các công trình đã công bố liên quan đến luận án</i>	151
TÀI LIỆU THAM KHẢO	152
PHỤ LỤC	161

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Trong những năm gần đây, Đảng và nhà nước ta luôn quan tâm đến cộng đồng người Việt Nam đang sinh sống ở nước ngoài. Mặc dù sống ở nước ngoài, nhưng người Việt vẫn mang trong mình tinh thần văn hóa dân tộc, họ chính là những người đại diện quảng bá văn hóa và hình ảnh đất nước Việt Nam đến với bè bạn Quốc tế.

Hiện nay việc nghiên cứu về cộng đồng người Việt Nam ở nước ngoài là một trong những nhiệm vụ quan trọng của nhà nước ta, nhằm mục đích tìm hiểu được những tâm tư nguyện vọng của Cộng đồng người Việt Nam đang sinh sống ở nước ngoài để nhà nước có những chính sách thích hợp hơn đối với Kiều bào. Hiện có khoảng trên 4 triệu người Việt đang sinh sống ở trên 100 quốc gia khác nhau trên thế giới, trong đó ở Thái Lan có khoảng trên 110.000 người.

Tìm hiểu, nghiên cứu văn hoá tinh thần của cộng đồng người Việt Nam ở tỉnh Sakon Nakhon nói riêng và Thái Lan nói chung, nhằm góp phần thực hiện tốt nhất chủ trương của Việt Nam đối với chính sách Việt Kiều trong tình hình mới hiện nay. Ngoài ra, việc nghiên cứu này còn góp phần và vào việc giữ vững bản sắc văn hoá tốt đẹp của con người Việt Nam, như trong Báo cáo chính trị Đại hội toàn quốc lần thứ IX của Đảng cộng sản Việt Nam đã nêu: *“Cộng đồng người Việt Nam ở nước ngoài là một bộ phận không tách rời và là một nguồn lực của cộng đồng dân tộc Việt Nam. Mọi người Việt Nam, không phân biệt dân tộc, tôn giáo, nguồn gốc xuất thân, địa vị xã hội, lý do ra nước ngoài, mong muốn góp phần thực hiện mục tiêu chung: độc lập dân tộc, thống nhất đất nước, một nước Việt Nam giàu mạnh, xã hội công bằng, dân chủ, văn minh”*... (Trích Nghị quyết số 36- NQ/TW của Bộ chính trị ban hành ngày 26/3/2004 về công tác đối với người Việt Nam ở nước ngoài).

Việc nghiên cứu về văn hóa của người Việt ở Thái Lan còn đưa ra những gợi ý, kiến nghị với nhà nước nhằm đưa ra những chính sách thích hợp trong việc gìn giữ và phát huy bản sắc văn hóa truyền thống của người Việt Nam ở nước ngoài, để bản sắc văn hóa truyền thống ấy trở thành động lực cho sự đoàn kết cộng đồng người Việt Nam ở nước ngoài với người Việt trong nước.

Trong lịch sử đấu tranh giải phóng dân tộc Việt Nam, Thái Lan cũng từng là mảnh đất lý tưởng cho người Việt Nam sang sinh sống và hoạt động cách mạng cứu nước. Đợt di cư đông đảo nhất của người Việt đến Thái Lan vào năm 1945-1946. Nguyên nhân chính là sau khi Pháp quay trở lại tái chiếm Đông Dương, những người Việt đang sinh sống ở Viêng Chăn, Thà Khế và một số nơi khác, đã đoàn kết cùng nhân dân Lào chiến đấu chống lại Thực dân Pháp. Cuộc chiến đấu đã bị thất bại, dẫn đến hàng chục ngàn người Việt đã phải vượt sông Mê Kông sang các tỉnh vùng Đông Bắc, Thái Lan lánh nạn (trong đó có tỉnh Sakon Nakhon).

Tỉnh Sakon Nakhon là một trong số 7 tỉnh Đông Bắc có người Việt sinh sống, không có đường biên giới tiếp giáp với Lào, nằm ở vị trí trung tâm giữa các tỉnh có người Việt. Số lượng người Việt xếp vào loại trung bình so với các tỉnh, ngoài ra còn là nơi chủ tịch Hồ Chí Minh đã đến hoạt động cách mạng và lập trường học cho con em Việt kiều trong những năm đầu thế kỷ XX.

Trong thời gian sinh sống tại Sakon Nakhon cũng như ở các tỉnh Đông Bắc Thái Lan, Cộng đồng người Việt đã hết lòng đoàn kết ủng hộ nước nhà trong suốt hai cuộc kháng chiến chống Pháp và chống Mỹ. Sakon Nakhon cũng là tỉnh đầu tiên được phép của chính phủ Thái Lan cho thành lập Hội người Việt Nam vào năm 2007. Gần đây, vào đầu năm 2013, Hội Việt Kiều tại Thái Lan được Chính phủ Thái Lan cho phép thành lập Tổng Hội người Việt Nam tại Thái Lan và cũng đặt trụ sở tại đây.

Cộng đồng người Việt ở Sakon Nakhon cũng là một trong những cộng đồng có tính cần cù, sáng tạo trong kinh doanh. Việt Kiều Sakon Nakhon có

trình độ giáo dục cao, và mức thu nhập kinh tế được xếp vào loại cao so với Việt Kiều ở các tỉnh khác của Thái Lan. Trong lĩnh vực văn hóa, người Việt thế hệ thứ nhất và thứ hai vẫn nỗ lực hết mình trong việc bảo lưu nền văn hóa truyền thống, đặc biệt trong vấn đề về văn hóa ẩm thực, ngôn ngữ (tiếng Việt), thờ cúng ông bà tổ tiên và trong nghi lễ tang ma. Nhưng kể từ thế hệ thứ ba trở đi đã dần biến đổi và hội nhập vào văn hóa Thái ngày nhanh chóng (đặc biệt thể hiện qua việc sử dụng tiếng Việt ngày một giảm đi).

Vì vậy nghiên cứu về văn hóa tinh thần của trường hợp Cộng đồng người Việt ở tỉnh Sakon Nakhon, Thái Lan nhằm tìm hiểu những nét sinh hoạt văn hóa tinh thần trong đời sống hàng ngày, còn tìm hiểu thêm và lý giải về nguyên nhân dẫn đến quá trình vừa bảo tồn văn hóa truyền thống Việt vừa biến đổi, hội nhập vào dòng chảy văn hóa xã hội Thái. Thông qua đó còn tìm hiểu thêm về các chính sách của Thái Lan đối với Cộng đồng người Việt qua các thời kỳ, tình hình giáo dục và địa vị kinh tế xã hội của người Việt Nam ở Thái Lan. Ngoài ra, thông qua tìm hiểu về văn hóa cộng đồng người Việt tại Thái Lan còn nhằm hiểu biết hơn về văn hóa Thái Lan và đây là một trong những nhân tố quan trọng trong việc góp phần củng cố và làm tăng mối tình hữu nghị giữa hai nước.

Trước những vấn đề đặt ra và yêu cầu mới của Đảng và nhà nước ta hiện nay đối với Cộng đồng người Việt Nam ở nước ngoài, thì rất cần có những công trình cụ thể nghiên cứu chuyên sâu về văn hóa của cộng đồng người Việt Nam ở nước ngoài. Ở trong nước vấn đề nghiên cứu về văn hóa tinh thần của Cộng đồng người Việt nam ở nước ngoài còn khá khiêm tốn, hầu như chưa có công trình nào đi sâu vào tìm hiểu nghiên cứu trường hợp cụ thể nào ở Thái Lan, mà chỉ dưới dạng bài báo, hồi ký... Bên cạnh đó, với quan tâm sâu sắc của Đảng và Nhà nước tới cộng đồng người Việt Nam ở nước ngoài hiện nay, nên tôi mạnh dạn chọn đề tài tìm hiểu nghiên cứu về ***Đời sống văn hóa tinh thần của cộng đồng người Việt ở Đông Bắc Thái Lan (Trường hợp tỉnh Sakon Nakhon)***.

2. Mục đích nghiên cứu

Để thực hiện đề tài Đòi sống văn hóa tinh thần của Cộng đồng người Việt ở nước ngoài, thông qua trường hợp nghiên cứu Cộng đồng người Việt ở tỉnh Sakôn Nakhon Thái Lan, đề tài tập trung vào nghiên cứu tìm hiểu một số mục tiêu cơ bản sau:

- *Tìm hiểu về một số nét sinh hoạt văn hoá tinh thần trong đời sống hàng ngày của Cộng đồng người Việt tại tỉnh Sakôn Nakhon.*
- *Tìm hiểu những quá trình bảo lưu văn hóa truyền thống và biến đổi và hòa nhập văn hóa của Cộng đồng người Việt vào xã hội Thái.*
- *Tìm hiểu những nguyên nhân chính tác động đến sự bảo lưu và biến đổi, hội nhập văn hóa của Cộng đồng người Việt tại tỉnh Sakôn Nakhon, Thái Lan.*
- *Nêu ra những tâm tư và nguyện vọng của các thế hệ Việt Kiều về đời sống văn hóa tinh thần của mình, cung cấp cho Đảng và Nhà nước những cứ liệu khoa học, nhằm đưa ra những chính sách thích hợp nhằm bảo tồn phát huy bản sắc văn hóa của Cộng đồng người Việt Nam ở nước ngoài.*

3. Đối tượng, phạm vi và địa bàn nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu của đề tài này là đời sống văn hóa tinh thần của “Cộng đồng người Việt” hay “*Việt Kiều*” đang sinh sống tại tỉnh Sakôn Nakhon, Thái Lan, nghĩa là những người Việt đã di cư sang sinh sống nhiều năm ở Thái Lan (bao gồm những người đã hoặc chưa được nhập quốc tịch Thái), mà phần lớn trong số họ đã di cư sang sinh sống tại Thái Lan từ những năm 1975 trở về trước). Cộng đồng người Việt được đề cập đến trong luận án là người Việt (tộc người Việt) trong Cộng đồng 54 dân tộc Việt Nam. Văn hóa là một phạm trù rộng lớn, nên trong khuôn khổ của một đề tài luận án nghiên cứu về văn hóa tinh thần, chúng tôi chỉ tập trung vào những mặt văn hóa tinh thần nổi trội của Cộng đồng người Việt ở Sakôn Nakhon trong quá trình bảo lưu, gìn giữ và biến đổi, hội nhập vào văn hóa xã hội Thái: *Về sử dụng ngôn ngữ; Phong tục cưới hỏi;*

Phong tục tang ma; Tôn giáo tín ngưỡng; Văn hóa ứng xử; Và những yếu tố tác động đến vấn đề bảo lưu và biến đổi văn hóa ấy.

Phạm vi nghiên cứu.

Phạm vi về không gian: Chủ yếu tập trung khảo sát tìm hiểu, nghiên cứu Cộng đồng người Việt Nam đang sinh sống tại khu vực Huyện Mường và khu vực Thết sạ ban (trung tâm) thành phố Sakôn, tỉnh Sakôn Nakhon, Thái Lan.

Phạm vi về thời gian: Tìm hiểu nghiên cứu Cộng đồng người Việt tản cư từ sau năm 1945 đến hiện nay đang sinh sống tại thành phố Sakôn Nakhon, Thái Lan. (Tiến hành nghiên cứu văn hóa của Cộng đồng người Việt từ năm trong khoảng thời gian từ năm 2000 đến 2012)

Địa bàn nghiên cứu: Được chúng tôi khảo sát nghiên cứu tại huyện Mường *Amphor Mường* và khu vực quận Thết sạ ban (trung tâm của thành phố Sakôn) với ba lý do: *Thứ nhất*, Thành phố Sakôn là nơi tập trung Việt Kiều đông nhất của tỉnh nhất của tỉnh. *Thứ hai*: Sakôn là nơi được mở Trung tâm Việt Nam học đầu tiên, Hội người Việt Nam đầu tiên tại Thái Lan và có trụ sở Tổng hội người Việt Nam tại Thái Lan. *Thứ ba*: Việt Kiều ở Sakôn chịu khó, tiết kiệm, làm kinh doanh giỏi nên có điều kiện kinh tế khá nhất so với các tỉnh khác có người Việt cư trú ở Đông Bắc Thái Lan. Thế hệ Việt Kiều Sakôn thứ nhất cũng luôn có những hoạt động tích cực trong việc trong việc bảo lưu giữ gìn văn hóa, và phần lớn thế hệ này đều là Việt Kiều yêu nước.

4. Nguồn tư liệu của luận án

Nguồn tư liệu để hoàn thành luận án chủ yếu là tài liệu điền dã do chúng tôi thu thập tại địa bàn nghiên cứu tại Huyện Mường và khu vực Thết sạ ban, thành phố Sakôn Nakhon, Thái Lan. Đó là kết quả của các cuộc phỏng vấn, phỏng vấn sâu, trao đổi, thảo luận với các thế hệ Việt Kiều và các nhà nghiên cứu là người bản địa nghiên cứu về Cộng đồng người Việt tại Thái Lan.